

УДК 347.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.22>

ОБ'ЄКТИ СУМІЖНИХ ПРАВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНИМИ ДОГОВОРАМИ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ, ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИДІЛЕННЯ В ОКРЕМУ ГРУПУ ОБ'ЄКТІВ

Печерова Н.Г.,
*кандидат юридичних наук, докторантка
Інституту держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України*

Печерова Н.Г. Об'єкти суміжних прав за законодавством України та міжнародними договорами: особливості правової природи, доцільність виділення в окрему групу об'єктів.

В даній роботі автором підіймається питання про те, чому фактично об'єкти суміжних прав є відмежованими від об'єктів авторського права згідно діючого законодавства нашої держави. Чому розуміння даного відмежування є важливим? Воно є важливим, оскільки характеризує правову природу як об'єктів авторського права, так і об'єктів суміжних прав. В результаті проведеного дослідження на рахунок відображеного відмежування, на думку автора, очевидно відбулося перебільшення значення технічної складової при створенні об'єктів суміжних прав, в результаті чого особа творця (творців), що стають за створенням об'єктів суміжних прав є знеособленою (знеособленими), а це в свою чергу не відповідає як положенням ч. 1 ст. 421, ст. 418 Цивільного кодексу України, так і ст. 41, 54 Конституції України. При цьому, автором роботи, на рахунок технічної складової як критерію, проводиться розмежування об'єктів суміжних прав від неоригінальних об'єктів на які виникає право своєрідного роду (*sui generis*). Що дозволило автору статті підійти до даного питання і зрозуміти, що воно є вкрай важливим? Відповіддю є аналіз з суб'єктного складу на об'єкти суміжних прав, а також форм розпоряджання майновими правами на об'єкти суміжних прав. Так, на прикладі трудового договору (контракту) в частині розподілу майнових прав на створений службовий об'єкт суміжних прав автор демонструє наявність лакуни щодо особи творця, що створила такий об'єкт, що відображається фактично у відсутності моменту переходу майнових прав на такий об'єкт. На думку автора, об'єкти суміжних прав мають свою особливу правову природу, дуалістичну правову природу, яка полягає у тому, що з однієї сторони є творець (автор), хоч і знеособлений, а з другої є інші суб'єкти суміжних прав, визначені згідно діючого законодавства нашої держави. У зв'язку з чим, автором роботи пропонується, щоб об'єкти суміжних прав входили до переліку об'єктів авторського права шляхом викладу відповідних оновлених редакцій статей. При цьому, автором роботи зауважується, що об'єкти суміжних прав в частині прав автора охороняються як об'єкти авторського права, а тому ніякі структурні зміни не потрібні, а виділення даних об'єктів в окрему групу є виправданим.

Ключові слова: творець, право інтелектуальної власності, суб'єкти суміжних прав, службовий об'єкт суміжних прав, об'єкти суміжних прав, об'єкти авторського права, неоригінальні об'єкти на які виникає право своєрідного роду (*sui generis*), оригінальність об'єктів суміжних прав, дуалістична правова природа об'єктів суміжних прав.

Pecherova N.H. Objects of related rights under the legislation of Ukraine and international treaties: features of the legal nature, the expediency of separating objects into a separate group.

In this work, the author raises the question of why in fact the objects of related rights are separated from the objects of copyright according to the current legislation of our state. Why is understanding this distinction important? It is important because it characterizes the legal nature of both the objects of copyright and the objects of related rights. As a result of the research conducted, due to the reflected distinction, in the author's opinion, the importance of the technical component in the creation of objects

of related rights has obviously been exaggerated, as a result of which the person of the creator (creators) who become the object of related rights is depersonalized (depersonalized), and this in turn does not comply with the provisions of Part 1 of Art. 421, Art. 418 of the Civil Code of Ukraine, as well as Art. 41, 54 of the Constitution of Ukraine. At the same time, the author of the work, at the expense of the technical component as a criterion, distinguishes objects of related rights from non-original objects to which a right of a peculiar kind (*sui generis*) arises. What allowed the author of the article to approach this issue and understand that it is extremely important? The answer is an analysis of the subject composition of objects of related rights, as well as forms of disposal of property rights to objects of related rights. Thus, using the example of an employment contract (contract) in terms of the distribution of property rights to a created service object of related rights, the author demonstrates the presence of a lacuna regarding the identity of the creator who created such an object, which is reflected in the fact that there is no moment of transfer of property rights to such an object. In the author's opinion, objects of related rights have their own special legal nature, a dualistic legal nature, which consists in the fact that on the one hand there is the creator (author), albeit impersonal, and on the other there are other subjects of related rights, defined in accordance with the current legislation of our state. In this regard, the author of the work proposes that objects of related rights be included in the list of objects of copyright by presenting the relevant updated versions of the articles. At the same time, the author of the work notes that objects of related rights in terms of author's rights are protected as objects of copyright, and therefore no structural changes are required, and the allocation of these objects into a separate group is justified.

Key words: creator, intellectual property law, subjects of related rights, service object of related rights, objects of related rights, objects of copyright, non-original objects on which a right of a peculiar kind (*sui generis*) arises, originality of objects of related rights, dualistic legal nature of objects of related rights

Постановка проблеми. Ідея написання даної роботи виникла у зв'язку з аналізуванням складу суб'єктів суміжних прав згідно чинного законодавства України та форм розпоряджання майновими правами на об'єкти суміжних прав. Так, згідно ч. 1 ст. 421 Цивільного кодексу України (далі – Кодекс) «1. Суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до цього Кодексу, іншого закону чи договору» [1]. Згідно ч. 1 ст. 450 Кодексу «1. Первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення. За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми, виробником відеограми вважаються особи, імена (найменування) яких зазначені у фонограмі, відеограмі та їх копіях або на упаковці, що містить примірники фонограми, відеограми» [1]. При цьому для більш широко розуміння вище названих суб'єктів первинних суміжних прав звернемося в контексті їхніх дефініцій до положень ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон), а саме п. 7, п. 11, 12, 34. Так, згідно п. 7, п. 11, 12, 34 ст. 1 Закону «7) виконавець – фізична особа (актор, співак, музикант, танцюрист, диригент музичних і музично-драматичних творів або інша фізична особа), яка виконує роль, читає, декламує, співає, грає на музичному інструменті, танцює, інтерпретує, будь-яким іншим способом виконує музичні, драматичні, літературні, хореографічні, інші подібні твори, фольклор або інші художні образи; 11) виробник відеограми – фізична та/або юридична особа, яка бере на себе ініціативу та несе відповідальність за вироблення відеограми; 12) виробник фонограми - фізична та/або юридична особа, яка бере на себе ініціативу та несе відповідальність за вироблення фонограми; 34) організація мовлення – особа, яка здійснює добір радіо- або телевізійних програм та надає їх для одночасного масового та індивідуального приймання користувачами на основі створеного нею розкладу програм» [2]. З огляду на вище зазначені п. 7, 11, 12, 34 ст. 1 Закону можна було б сказати, що ніяких неузгодженостей не існує адже, якщо виходити із зазначеної ч. 1 ст. 421 Кодексу згадані суб'єкти охоплюються поняттям творця, хоча зауважимо, що в самому положенні ч. 1 ст. 421 Кодексу серед суб'єктів суміжних прав йде мова лише про виконавця проте, якщо звернутися для прикладу до такої форми розпоряджання майновими правами на об'єкти суміжних прав як трудовий договір (контракт) в частині розподілу майнових прав на створений службовий об'єкт суміжних прав очевидним є те, що є фізична особа (фізичні особи), що створили той чи інший службовий об'єкт суміжних прав. Навряд чи службовий об'єкт суміжних прав створюються виробником відеограми, фонограми, організацією мовлення без участі

фізичної особи (фізичних осіб), які насправді є творцями, але знеособленими творцями, про яких ніби забули, залишивши поза змістом багатьох положень чинного законодавства нашої держави з поставлених у даній роботі питань. В підтримку наведеного вище прикладу із трудовим договором (контрактом) в частині розподілу майнових прав на створений службовий об'єкт суміжних прав зазначимо, що згідно ч. 1, 2 ст. 429 Кодексу «1. Особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконання трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт. У випадках, передбачених законом, окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати юридичній або фізичній особі, де або у якої працює працівник. 2. Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту), належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює, спільно, якщо інше не встановлене цим Кодексом або договором» [1]. Згідно ж ч. 1, 2, 3 ст. 14 Закону «1. Особисті немайнові авторські права на службовий твір належать працівникові, творчою працею якого створено такий твір. 2. Майнові права на службовий твір переходять до роботодавця з моменту створення службового твору у повному складі, якщо інше не передбачене цим Законом, трудовим договором (контрактом) або іншим договором щодо майнових прав на службовий твір, укладеним між працівником (автором) і роботодавцем. Якщо майнові права на твір переходять до роботодавця, працівник, який є автором службового твору, має право на винагороду. Якщо посадові обов'язки працівника прямо передбачають створення службових творів відповідних видів, авторська винагорода за створення і використання таких творів, а також за перехід прав на них може бути включена до заробітної плати працівника відповідно до договору між працівником і роботодавцем. 3. Роботодавець має право доручити іншій особі завершити незавершений службовий твір, вносити зміни у завершений службовий твір, супроводжувати службовий твір ілюстраціями, передмовами, післямовами тощо, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) або іншим договором щодо майнових прав на службовий твір» [2].

Тобто, як у випадку ч. 1, 2 ст. 429 Кодексу, так і ч. 1, 2, 3 ст. 14 Закону є особа працівника, який є творцем по суті того чи іншого службового об'єкту суміжних прав і якому належать особисті немайнові права. При цьому на прикладі розглянутої нами форми розпоряджання майновими правами на об'єкти суміжних прав як трудовий договір (контракт) в частині розподілу майнових прав на службовий об'єкт суміжних прав можемо бачити суперечність із ч. 1 ст. 35 Закону, а саме «1. Суміжні права становлять: 1) суміжні права виконавця – особисті немайнові права виконавця і майнові права на виконання; 2) суміжні права виробника фонограми – право на ім'я (найменування) виробника фонограми і майнові права на фонограму; 3) суміжні права виробника відеограми – право на ім'я (найменування) виробника відеограми і майнові права на відеограму; 4) суміжні права організації мовлення – право на найменування організації мовлення і майнові права на організацію мовлення» [2]. Тобто, в вище зазначеній нормі Закону не має аж ніякої згадки про особисті немайнові права творця як такого, а особливо по відношенню до таких об'єктів суміжних прав як фонограма, відеограма, програма організації мовлення.

Чому ж тоді складається зазначена вище ситуація із знеособленням справжніх суб'єктів суміжних прав? Можливо, відповіддю є не до кінця вірне розуміння правової природи таких об'єктів, знеціненням творчої складової при створенні таких об'єктів? Тоді, логічним питанням, що постає є питання про те, чи кожна фонограма, відеограма, програма організації мовлення робить, наприклад, виконавця відомим та створює високі рейтинги перегляду як для організації мовлення, так і для виконавця? Напевно, що ні. Що ж тоді має бути закладено у відповідні об'єкти суміжних прав? Відповіддю є творчість помножена на відповідну освіту, досвід, смак, знання попиту та той чи інший продукт, якими стають відповідні об'єкти суміжних прав.

Зважаючи на зміст права інтелектуальної власності, який становить особисті немайнові та майнові права згідно положенням ст. 418 Кодексу, а також беручи до уваги ч. 1 ст. 35 Закону, а саме «1. Суміжні права становлять: 1) суміжні права виконавця – особисті немайнові права виконавця і майнові права на виконання; 2) суміжні права виробника фонограми – право на ім'я (найменування) виробника фонограми і майнові права на фонограму; 3) суміжні права виробника відеограми – право на ім'я (найменування) виробника відеограми і майнові права на відеограму; 4) суміжні права організації мовлення – право на найменування організації мовлення і майнові права на програму організації мовлення» [2] навряд чи можна говорити також про відображення у зазначеному вище положенні хоча б особистих немайнових прав осіб, які, наприклад, створюють

службовий об'єкт суміжних прав, хоча згідно положенням Конституції України, а саме ст. 41 «Кожна має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану. Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі» [3]. Окрім цього, згідно ст. 54 Конституції України «Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом. Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством. Культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами» [3].

У зв'язку із зазначеним вище вважається за доцільне здійснити більш ретельний розгляд правової природи об'єктів суміжних прав як за законодавством нашої держави, так і в частині ратифікованих нашою державою міжнародних договорів із зазначеної теми на рахунок доцільності виокремлення об'єктів суміжних прав в окрему групу об'єктів.

Метою даної роботи є розгляд об'єктів суміжних прав як за діючим законодавством України, так і за міжнародними договорами, ратифікованими нашою державою з цього напрямку за для кращого розуміння правової природи даних об'єктів, доцільності чи навпаки відсутності доцільності виділення їх в окрему групу об'єктів у зв'язку із відсутністю творця (творців) таких об'єктів серед суб'єктного складу, що, зокрема, наводиться в діючому законодавстві нашої держави.

Стан опрацювання проблематики. Дотичними до поставленої у статті теми питаннями у свій час займалися такі вчені як Шимон С. І., Штефан А. С., Якубівський І. Є. та інші.

Проте питання правової природи об'єктів суміжних прав через призму суб'єктів суміжних прав та форм розпоряджання майновими правами на об'єкти суміжних прав не розглядалося та залишилося чомусь поза увагою вчених, що робить представлене дослідження актуальним та новітнім у даній сфері.

Виклад основного матеріалу. Згідно ст. 418 Кодексу «1. Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом. 2. Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається цим Кодексом та іншим законом. 3. Право інтелектуальної власності є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом» [1].

В контексті викладеного вище у постановці проблеми, питанням, яке б хотілося поставити є питання про місце права інтелектуальної власності особи, що створила службовий об'єкт суміжних прав в контексті вище зазначеної ст. 418 Кодексу, а особливо в контексті особистих немайнових прав. Виходячи зі змісту вище згаданої статті Кодексу виходить, що дане місце відсутнє у зв'язку із випадками, передбаченими законом «3. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом» [1], оскільки згідно вже згадуваного нами змісту ст. 35 Закону творець не є визначеним ні в контексті суб'єктів суміжних прав, ні в контексті суміжних прав творця. Проте чи може тлумачитися ч. 3 ст. 418 Кодексу саме таким чином і знаходити таке відображення в ст. 35 Закону? Думається, що ні.

На нашу думку, це є не до кінця вірним і потребує подальшого переосмислення як з доктринальної точки зору, так і з точки зору законодавця, а особливо зі стрімким розвитком новітніх технологій, в тому числі і при створенні таких об'єктів суміжних прав як фонограма, відеограма, програма організації мовлення. При цьому варто зауважити, що згідно ч. 1, 3 ст. 33 Закону «1. Неоригінальним об'єктом, згенерованим комп'ютерною програмою, є об'єкт, що відрізняється від існуючих подібних об'єктів та утворений у результаті функціонування комп'ютерної програми без безпосередньої участі фізичної особи в утворенні цього об'єкта. Твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій, не вважаються неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою. 3. У результаті утворення неоригінального об'єкта, згенерованого комп'ютерною програмою, особисті немайнові права не виникають» [2].

Чому ж на нашу думку склалася вище описана ситуація? Напевно, частиною відповіді на це є те, що згідно міжнародних договорів, ратифікованих нашою державою у даній сфері є те, що у них об'єкти суміжних прав розглядаються здебільшого лише з точки зору розпоряджання майновими правами на них. Наведемо далі окремі положення відповідних міжнародних договорів.

Так, згідно Міжнародної конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26.10.1961 р. (Україна приєдналася Законом № 2730-III від 20.09.2001 р.) зазначено, зокрема, в ст. 13 «Організації мовлення користуються правом дозволяти або забороняти: (а) ретрансляцію своїх телерадіопередач; (b) запис своїх телерадіопередач; (c) відтворення: (i) записів своїх телерадіопередач, виготовлених без їхньої згоди; (ii) записів своїх телерадіопередач, виготовлених відповідно до положень Статті 15, якщо відтворення було здійснено з іншими цілями ніж ті, які зазначені в цих положеннях; (d) публічне сповіщення своїх телепередач, якщо воно здійснюється в місцях, доступних для публіки за вхідну плату; умови здійснення телерадіомовлення регулюються національним законодавством держави, в якій запитується охорона цього права» [4]. Положення щодо здійснення майнових прав виконавцями та виробниками фонограм містяться в ст. 7 та ст. 10 вище зазначеної Конвенції.

Перейдемо до розгляду Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29.10.1971 р. (Україна приєдналася до Конвенції Законом № 738-XIV від 15.06.1999 р.). Так, згідно ст. 2 даної Конвенції «Кожна держава-учасниця зобов'язується охороняти інтереси виробників фонограм, які є громадянами інших країн-учасниць, від виробництва копій фонограм без згоди виробника і від ввозу таких копій кожного разу, коли згадані виробництво або ввіз здійснюється з метою їх розповсюдження серед публіки, а також від розповсюдження цих копій серед публіки» [5].

Щодо Договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятого Дипломатичною конференцією 20.12.1996 р. (Україна приєдналася до Договору Законом № 2732-III від 20.09.2001 р.), то Глава 2 даного Договору присвячена правам виконавців, Глава ж 3 присвячена правам виробників фонограм. Так, наприклад, згідно ст. 11 «Виробники фонограм мають виключне право дозволяти пряме або непряме відтворення своїх фонограм будь-яким способом і в будь-якій формі» [6], згідно ж ст. 12 «(1) Виробники фонограм мають виключне право дозволяти доведення до загального відома оригіналу і примірників своїх фонограм шляхом продажу або іншим шляхом передачі права власності. (2) Ніщо в цьому Договорі не впливає на свободу Договірних Сторін визначати або не визначати умови, на яких вичерпання права, згаданого в пункті (1), застосовується після першого продажу або іншої передачі права власності на оригінал чи примірник фонограми з дозволу виробника фонограми» [6].

Щодо Угоди про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994 р., то, для прикладу, згідно ч. 2, 3 ст. 14 «2. Виробники фонограм користуються правом дозволяти або забороняти пряме або опосередковане відтворення своїх фонограм. 3. Радіомовні організації мають право забороняти зазначені нижче дії, якщо вони здійснюються без їхнього дозволу: фіксування, відтворення та ретрансляція через радіомовні засоби, а також передача телевізійними засобами. Якщо члени не надають таких прав радіомовним організаціям, вони забезпечують власників авторського права щодо змісту передачі можливістю запобігти здійсненню згаданих вище дій згідно положеннями Бернської Конвенції (1971)» [7].

Таким чином, якщо уважно проаналізувати положення вище згаданих міжнародних договорів, то як нами було зазначено на початку викладу основного матеріалу, в них йде мова про здійснення розпоряджання майновими правами на об'єкти суміжних прав, особливу в контексті охорони інтересів виконавців, виробників фонограм та фактично організацій мовлення. Питання ж самої

правової природи даних об'єктів, а також відеограми очевидно були залишені на розгляд національного законодавця. Що ж перейдемо до розгляду правої природи виконання, фонограми, відеограми, програми організації мовлення згідно діючого українського законодавства.

Так, згідно ч. 1 ст. 449 Кодексу «1. Об'єктами суміжних прав без виконання будь-яких формальностей щодо цих об'єктів та незалежно від їх призначення, змісту, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження є: а) виконання; б) фонограми; в) відеограми; г) програми (передачі) організацій мовлення» [1]. Згідно ст. 433 Кодексу «1. Об'єктами авторського права є твори, а саме: 1) літературні та художні твори, зокрема: романи, поеми, статті та інші письмові твори; лекції, промови, проповіді та інші усні твори; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори; музичні твори (з текстом або без тексту); аудіовізуальні твори; твори живопису, архітектури, скульптури та графіки; фотографічні твори; твори ужиткового мистецтва; ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки; переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів; збірники творів, якщо вони за доббором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; 2) комп'ютерні програми; 3) компіляції даних (бази даних), якщо вони за доббором або упорядкуванням їх складових є результатом інтелектуальної діяльності; 4) інші твори. 2. Твори є об'єктами авторського права без виконання будь-яких формальностей щодо них та незалежно від їх завершеності, призначення, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження. 3. Авторське право не поширюється на ідеї, процеси, методи діяльності або математичні концепції як такі. 4. Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. 5. Компіляції даних (бази даних) або іншого матеріалу охороняються як такі. Ця охорона не поширюється на дані або матеріал як такі та не зачіпає авторське право на дані або матеріал, що є складовими компіляції» [1].

Згідно ч. 1 ст. 34 Закону «1. Об'єктами суміжних прав, незалежно від призначення, змісту, способу і форми вираження, є: 1) виконання, 2) фонограма; 3) відеограма; 4) програма організації мовлення» [2].

Згідно з ч. 1 ст. 6 Закону «1. Об'єктами авторського права є твори у сфері літератури, мистецтва, науки, зокрема: 1) літературні твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо) у письмовій, електронній (цифровій) чи іншій формі; 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; 3) музичні твори з текстом і без тексту; 4) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, музично-світлові шоу, циркові вистави, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки; 5) театральні постановки, сценічні переробки творів, зазначених у пункті 1 цієї частини, і обробки нематеріальної культурної спадщини, придатні для сценічного показу; 6) аудіовізуальні твори; 7) тексти перекладів для озвучення (у тому числі дублювання), субтитрування аудіовізуальних творів іншими мовами; 8) твори образотворчого мистецтва; 9) фотографічні твори; 10) твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, художня ковка, ювелірні вироби тощо; 11) твори архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтних утворень; 12) твори художнього дизайну; 13) похідні твори; 14) збірки творів, збірки обробок нематеріальної культурної спадщини, енциклопедії та антології, збірки звичайних даних, інші складені твори, за умови що вони є результатом творчої діяльності за доббором або упорядкуванням змісту; 15) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, будівництва та інших сфер діяльності; 16) комп'ютерні програми; 17) бази даних (компіляції даних), якщо вони за доббором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; 18) інші твори» [2].

Отже, як можна бачити згідно чинного законодавства України об'єкти суміжних прав відокремлені від об'єктів авторського права і становлять окрему групу об'єктів. Логічним питанням, що постає є питання про те, що лежить в основі вище зазначеного відмежування. Для того, щоб дати відповідь на це питання звернемося до діючих норм законодавства України з суб'єктів суміжних прав.

Так, згідно ч. 1 ст. 450 Кодексу «1. Первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення. За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми, виробником відеограми вважаються особи, імена (найменування) яких зазначені у фонограмі, відеограмі та їх копіях або на упаковці, що містить примірники фонограми, відеограми» [1].

Згідно ж ч. 2 ст. 35 Закону «2. Суб'єктами суміжних прав є: 1) виконавець (первинний суб'єкт суміжних прав на виконання), спадкоємці виконавця та інші фізичні або юридичні особи, які набули майнові права на виконання на підставі договору або закону; 2) виробник фонограми (первинний суб'єкт суміжних прав на фонограму), спадкоємці (правонаступники) виробника фонограми та інші фізичні або юридичні особи, які набули майнові права на фонограму на підставі договору або закону; 3) виробник відеограми (первинний суб'єкт суміжних прав на відеограму), спадкоємці (правонаступники) виробника відеограми та інші фізичні або юридичні особи, які набули майнові права на відеограму на підставі договору або закону; 4) організація мовлення (первинний суб'єкт суміжних прав на програму організації мовлення), правонаступники організації мовлення та інші фізичні або юридичні особи, які набули майнові права на програму організації мовлення на підставі договору або закону» [2].

Припускаємо, що на відображення вище зазначеного суб'єктного складу вплинуло перебільшення технічної складової при створенні об'єктів суміжних прав, адже в зазначених вище положеннях відсутній творець як первинний суб'єкт суміжних прав. Тоді, наступним логічним питанням, що постає є питання про те, чому тоді об'єкти суміжних прав відокремлені від неоригінальних об'єктів на які виникає право своєрідного роду (*suī generis*)? Відокремленими вони є тому, що при їхньому створенні є особа творця – людини. У зв'язку з цим постає питання про відсутність визначення місця такої особи серед суб'єктів суміжних прав про, що нами зазначалося вже на початку роботи. Щодо того чи можуть такі об'єкти суміжних прав як фонограма та відеограма бути неоригінальними об'єктами на які виникає право своєрідного роду (*suī generis*) у зв'язку зі стрімким розвитком технічних можливостей є питанням окремої роботи. Проте, забігаючи наперед, на нашу думку, вони такими бути не можуть, оскільки для створення тієї ж фонограми, яка зробить виконавця всесвітньо відомим потрібна безпосередня участь творця або навіть групи творців, що будуть працювати над створення такого об'єкту.

А тепер спробуємо спрогнозувати до чого має призвести введення особи творця до суб'єктів суміжних прав. Звичайно, що це буде сприяти дотриманню права інтелектуальної власності, яке має бути непорушним. Та також до більш широкого переосмислення моменту виникнення суміжних прав на такі об'єкти, оскільки по суті вони створюються не лише виробником фонограми, виробником відеограми, організацією мовлення, але й творцями – людьми. Адже як фонограма, відеограма, програма організації мовлення може бути створена сама по собі фактично юридичною особою або фізичною особою, що здійснює підприємницьку діяльність. Так, згідно п. 11, 12, 34 Закону «11) виробник відеограми – фізична та/або юридична особа, яка бере на себе ініціативу та несе відповідальність за вироблення відеограми; 12) виробник фонограми – фізична та/або юридична особа, яка бере на себе ініціативу та несе відповідальність за вироблення фонограми; 34) організація мовлення – особа, яка здійснює добір радіо- або телевізійних програм та надає їх для одночасного масового та індивідуального приймання користувачами на основі створеного нею розкладу програм» [2]. При цьому, згідно п. 9, 10 ст. 1 Закону «9) вироблення відеограми – відеозапис, видозміна (монтаж) відеозапису, упорядкування і видозміна відеозаписів із звуковим супроводом або без нього; 10) вироблення фонограми – звукозапис, видозміна (монтаж) звукозапису, упорядкування і видозміна звукозаписів» [2] передбачають цілий ряд етапів зі створення відповідних об'єктів суміжних прав, а також мають лакуну стосовно того хто ж створює дані об'єкти. Зазначимо, що в положеннях ст. 1 Закону відсутня аналогічна дефініція щодо програми організації мовлення, але ж до передачі відповідного об'єкту через сигнал даний об'єкт теж має бути фактично створений, логічним є те, що якщо мова йде навіть про прямий ефір, прямому ефіру має передувати генеральна репетиція, що свідчить про завершеність зі створення відповідного об'єкту. Автор роботи вважає, що ні в якому разі не можна зменшувати роль технічних можливостей, які надаються виробником фонограми, відеограми, організацією мовлення при створенні відповідних об'єктів, але при цьому надання технічної допомоги при створенні, наприклад, об'єкту авторського права ніколи не розглядалося в діючому законодавстві нашої держави із поставлених у статті питань як співавторство. Так, згідно ч. 1 ст. 13 Закону «1. Автори, спільною творчою діяльністю яких створено твір (твір, створений у співавторстві), є співавторами» [2].

Повертаючись до моменту виникнення суміжних прав зазначимо, що згідно ч. 1 ст. 36 Закону «1. Суміжні права виникають внаслідок факту: 1) кожного здійснення виконання; 2) вироблення фонограми; 3) вироблення відеограми; 4) першої трансляції організації мовлення» [2].

Якщо ж структурно аналізувати сам діючий профільний Закон України «Про авторське право і суміжні права», то у розділі III Закону відсутня норма, яка присутня у розділі II, а саме «Охорона об'єктів авторського права» [2]. Так, згідно ст. 7 Закону «1. Охорона поширюється лише на форму вираження об'єктів авторського права. Охороні підлягають усі оригінальні твори – оприлюднені та неоприлюднені, завершені та незавершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, а також способу вираження. 2. Частина твору, яка може використовуватися самостійно, зокрема оригінальна назва твору, оригінальний персонаж, у разі її використання окремо від твору, у складі якого вона створена, розглядається як твір та охороняється відповідно до цього Закону. 3. Охорона не поширюється на технології створення та вираження твору, на ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони у творі виражені, описані, пояснені, проілюстровані» [2]. Чому дана норма є важливою? Дана норма, на наш погляд, є якраз важливою, з точки зору, дотримання інтересів виробника фонограми, виробника відеограми, організації мовлення, адже об'єкти суміжних прав, на наш погляд, як і об'єкти авторського права мають відповідати критерію саме оригінальності. Саме тому, у майбутньому хотілося б побачити аналогічну норму по відношенню до об'єктів суміжних прав у нашому профільному Законі, зокрема. Читач може поставити автору статті питання стосовно того чи не призведе розроблення та введення аналогічної норми, а також творця до складу суб'єктів суміжних прав до об'єднання з об'єктами авторського права. Відповіддю буде – так, призведе. При цьому, автор вважає, що зважаючи на особливу правову природу даних об'єктів структурні зміни до змісту профільного Закону не потрібні. Мова має йти про введення лише нових редакцій статей, зважаючи на запропоновані зміни. Чи доцільно це? Думається, що так, адже це дозволить нашій державі збагатитися іменами нових митців та продемонструвати світовій спільноті високі стандарти із дотримання прав інтелектуальної власності в нашій державі.

Висновки. У зв'язку із зазначеним вище та з точки зору захисту інтересів творця вважається за доцільне віднести об'єкти суміжних прав до об'єктів авторського права, оскільки як би не знеособлювалась особа творця при створенні даних об'єктів – все ж таки він існує, і по відношенню до створення фонограми, і по відношенню до створення відеограми, і по відношенню до створення програми організації мовлення. Відображена нами лакуна у національному законодавстві, на наш погляд, має бути заповнена у свою чергу через нижче зазначені нами зміни до діючого законодавства. Зауважимо також, що якби все ж таки не існувало особи творця при створенні об'єктів суміжних прав – тоді б дані об'єкти слідувало б розглядати як неоригінальні об'єкти на які виникає право своєрідного роду (*suī generis*) чи не так? Отже, пропонуємо внести зміни до ст. 433 Кодексу, а саме відобразити дану статтю у наступній оновленій редакції: 1. Об'єктами авторського права є твори, а саме: 1) літературні та художні твори, зокрема: романи, поеми, статті та інші письмові твори; лекції, промови, проповіді та інші усні твори; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори; музичні твори (з текстом або без тексту); аудіовізуальні твори; твори живопису, архітектури, скульптури та графіки; фотографічні твори; твори ужиткового мистецтва; ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки; переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів; збірки творів, якщо вони за доббором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; 2) комп'ютерні програми; 3) компіляції даних (бази даних), якщо вони за доббором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; 4) об'єкти суміжних прав, зокрема: виконання, фонограми, відеограми, програми (передачі) організацій мовлення; 5) інші твори. 2. Твори є об'єктами авторського права без виконання будь-яких формальностей щодо них та незалежно від їх завершеності, призначення, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження. 3. Авторське право не поширюється на ідеї, процеси, методи діяльності або математичні концепції як такі. 4. Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. 5. Компіляції даних (бази даних) або іншого матеріалу охороняються як такі. Ця охорона не поширюється на дані або матеріал як такі та не зачіпає авторське право на дані або матеріал, що є складовими компіляції. 6. Об'єкти суміжних прав в частині прав автора охороняються як об'єкти авторського права.

З метою узгодження із вище запропонованою оновленою редакцією ст. 433 Кодексу автором статті пропонується наступна оновлена редакція статті 6 профільного Закону, а саме: 1. Об'єктами авторського права є твори у сфері літератури, мистецтва, науки, зокрема: 1) літературні твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури,

статті тощо) у письмовій, електронній (цифровій) чи іншій формі; 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори; 3) музичні твори з текстом і без тексту; 4) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, музично-світлові шоу, циркові вистави, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки; 5) театральні постановки, сценічні переробки творів, зазначених у пункті 1 цієї частини, і обробки нематеріальної культурної спадщини, придатні для сценічного показу; 6) аудіовізуальні твори; 7) тексти перекладів для озвучення (у тому числі дублювання), субтитрування аудіовізуальних творів іншими мовами; 8) твори образотворчого мистецтва; 9) фотографічні твори; 10) твори ужиткового мистецтва, у тому числі декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, художня ковка, ювелірні вироби тощо; 11) твори архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтних утворень; 12) твори художнього дизайну; 13) похідні твори; 14) збірки творів, збірки обробок нематеріальної культурної спадщини, енциклопедії та антології, збірки звичайних даних, інші складені твори, за умови що вони є результатом творчої діяльності за добром або упорядкуванням змісту; 15) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, будівництва та інших сфер діяльності; 16) комп'ютерні програми; 17) бази даних (компіляції даних), якщо вони за добром або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; 18) об'єкти суміжних прав, зокрема: виконання, фонограми, відеограми, програми організацій мовлення; 19) інші твори. 2. Об'єкти суміжних прав в частині прав автора охороняються як об'єкти авторського права.

Також, наостанок, вважаємо за доцільне підкреслити, що нами не дарма було зазначено про те, що об'єкти суміжних прав в частині прав автора охороняються як об'єкти авторського права. Це було зроблено з метою збереження існуючої структури викладу статей як в Кодексі, так і в профільному Законі, а також із врахуванням того, що по суті суб'єкти суміжних прав мають бути представлені як через автора (творця), так і через суб'єктів, визначених в Кодексі та профільному Законі. Вважаємо, що важливим кроком, з точки зору, висвітлення переходу майнових прав від автора (творця) до інших суб'єктів суміжних прав буде застосування положення, зокрема ч. 1 ст. 9 Закону «1. Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Твір вважається створеним з моменту первинного надання йому будь-якої об'єктивної форми (письмової, речової, електронної (цифрової) тощо)» [2]. Адже, тоді з огляду на абзац 1 ч. 2 ст. 14 Закону «2. Майнові права на службовий твір переходять до роботодавця з моменту створення службового твору у повному складі, якщо інше не передбачено цим Законом, трудовим договором (контрактом) або іншим договором щодо майнових прав на службовий твір, укладеним між працівником (автором) і роботодавцем» [2] стає зрозумілим хто є первинним суб'єктом суміжних прав на службовий об'єкт суміжних прав.

Отже, таким чином, об'єкти суміжних прав такі як виконання, фонограма, відеограма, програма організації мовлення охоплюються розумінням об'єктів авторського права та входять до відповідного переліку об'єктів, оскільки мають особу автора (творця), що створює, зокрема такі об'єкти як фонограма, відеограма, програма організації мовлення, але при цьому об'єкти суміжних прав мають свою особливу правову природу (дуалістичну природу), яка полягає у тому, що без технічних можливостей, що надаються виробниками фонограм, відеограм, організаціями мовлення створення таких об'єктів також є неможливим. Тому, виділення даних об'єктів, в контексті, структурної побудови як Кодексу, так і профільного Закону є цілком виправданим та доцільним. Наостанок, зауважимо, що автором статті по її тексту вживається поняття творця замість автора (хоча згідно п. 1 ст. 1 Закону «1) автор – фізична особа, яка своєю творчою діяльністю створила твір» [2]), оскільки на думку, автора статті дане поняття є ширшим за поняття автора та більш ілюстративно демонструє, що самі по собі такі об'єкти суміжних прав як фонограма, відеограма, програма організації мовлення не створюються, а хтось має їх створити, тобто, в основі має бути чиясь творча діяльність, до того ж нами не дарма в цьому аспекті на початку роботи наводилося положення ч. 1 ст. 421 Кодексу.

Щодо вище зазначеної дуалістичної правової природи об'єктів суміжних прав автором роботи, то дане питання вважається вкрай актуальним і таким, що заслуговує на подальший як науковий, так і нормативний розвиток, зокрема і в наступних роботах автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>.
3. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26.10.1961 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_763#Text.
5. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29.10.1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_124#Text.
6. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20.12 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_769#Text.
7. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text.